

Nr 3

Utlåtande i anledning av motion angående de årliga mantalsuppgifterna.

Tredje lagutskottet har behandlat en i riksdagens andra kammare väckt och till lagutskott hänvisad motion, nr 26, av herr *Wiklund*.

Motionären påpekar olägenheterna med de årliga mantalsuppgifterna genom de kostnader samhället måste bestrida härför och det besvär den enskilde medborgaren åsamkas. Enligt motionären kan myndigheterna erhålla de uppgifter, som lämnas vid mantalsskrivningen, från annat håll. Motionären hänvisar i detta avseende bland annat till skyldigheten att anmäla flyttning och till de upplysningar om adressförändring, som lämnas i självdeklarationerna och vid folkräkningarna. Beträffande mantalsskrivningen av fastigheter synes denna enligt motionärens mening helt kunna avvaras, sedan fastighetsskatten avskaffats.

Under åberopande av i huvudsak det anförda anhåller motionären »att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning angående möjligheterna att avskaffa de mantalsuppgifter, som årligen skall avgivas för mantalsskrivningsförrättningarna».

Beträffande motionens fullständiga innehåll hänvisas till denna.

Gällande rätt

Enligt 38 § *folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946* skall envar fysisk person, med undantag dock för den som är medlem av annans hushåll och bosatt hos denne, årligen lämna skriftlig uppgift (*mantalsuppgift*) till mantalsskrivningen i det distrikt, där han skall mantalsskrivas. I stad och köping samt eljest i ort, beträffande vilken länsstyrelsen så förordnar, åligger det jämlikt 40 § fastighetsägaren eller den i hans ställe är att upprätta en huvudförteckning. Denna skall upptaga dels de personer till vilka han inom fastigheten upplåtit lägenhet, dels ock icke upplåtna lägenheter inom fastigheten. Angående de närmare föreskrifterna om innehållet i mantalsuppgift och huvudförteckning förordnar Konungen. I enlighet med vad så-

lunda föreskrives fastställer riksbyrån för folkbokföringen formulär till mantalsuppgift och huvudförteckning. Blanketterna tillhandahålles de uppgiftsskyldiga på statsverkets bekostnad. Vederbörande fastighetsägare eller dennes ställföreträdare skall insamla mantalsuppgifterna. Enligt huvudregeln skall uppgifterna avlämnas till fastighetsägaren i stad eller köping den femte helgfria dagen i oktober samt på landet den femte helgfria dagen i november. Fastighetsägaren skall såvitt möjligt föranstalta om rättelse eller fullständigande av uppenbart oriktig eller ofullständig uppgift. Han skall inom två dagar efter det mantalsuppgifterna insamlats, överlämna dessa jämte huvudförteckning till roteombud, eller, om roteombud ej finnes, till pastor eller ock till särskilt insamlingsställe, där sådant finnes anordnat. Har mantalsuppgift eller huvudförteckning ej avlämnats inom föreskriven tid eller är den avlämnade uppgiften oriktig, skall den försumlige anmanas fullgöra sin skyldighet. För utkrävande härav äger länsstyrelse förelägga lämpligt vite.

Frågans tidigare behandling

Såsom ett led i arbetet med utredningen av vissa frågor rörande folkbokföringsväsendet avlämnade dåvarande assessorn i kammarrätten S. F. von Otter den 21 november 1951 en promemoria med förslag till vissa ändringar i folkbokföringsförordningen m.m. Beträffande mantalsuppgifterna erinrade *utredningsmannen* om att, för landsbygdens vidkommande, den obligatoriska skyldigheten att lämna skriftlig uppgift till mantalsskrivningen infördes i samband med folkbokföringsreformens genomförande. Åtskillig kritik hade emellertid, främst från prästerligt håll och från allmänhetens sida, under de gångna åren riktats mot denna skyldighet att lämna skriftlig uppgift. Sålunda hade framhållits bland annat att i församlingar om upp till 2 000 à 3 000 invånare pastor så väl skulle känna till befolkningen att det vore onödigt med skriftliga mantalsuppgifter. Även hade framförts tanken att i det fall då någon förändring icke skett sedan nästföregående mantalsskrivning, mantalsuppgift av enklare beskaffenhet skulle kunna komma till användning. Utredningsmannen framhöll emellertid att mantalsuppgifterna utgör en nödvändig förutsättning för att mantalsskrivningsarbetet skall kunna fortlöpa smidigt och effektivt. Det nuvarande systemet hade befunnits vara det mest praktiska, varför någon ändring däri icke för närvarande borde komma i fråga.

I proposition nr 16 år 1953 angående förslag till vissa ändringar i folkbokföringsförordningen uttalade *departementschefen*, att någon uppmjukning för närvarande icke borde ske i fråga om skyldigheten att såväl i stad som

på landsbygden lämna skriftlig uppgift till mantalsskrivning. Förslag om ändring i denna del väcktes ej heller.

Statens organisationsnämnd har i en till Kungl. Maj:t med skrivelse den 4 oktober 1957 överlämnad promemoria angående kyrkobokföringen och mantalsskrivningen anfört: Det har vid olika tillfällen ifrågasatts, huruvida det icke vore tillräckligt att mantalsuppgifter lämnas t.ex. vart annat eller vart tredje år eller endast under år, då allmän folkräkning skall äga rum. En sådan ordning skulle givetvis medföra en minskning i folkbokföringsmyndigheternas arbete under år, då mantalsuppgifter icke lämnas. Vill man möjliggöra en årlig kontroll av befolkningens bosättning synes emellertid en årlig obligatorisk uppgiftsskyldighet vara nödvändig, åtminstone inom flertalet kommuner i riket. Man bör dock i detta sammanhang icke bortse från det förhållandet, att mantalsskrivningsförrättningen för närvarande, till den del den avser att vara en kontroll av befolkningens bosättning, inom ett stort antal mindre landsförsamlingar utan tätorter, där inflyttning är ett nära nog okänt begrepp och där utflyttning förekommer mycket sparsamt, är en ren avprickning av de förhållanden, som redovisas i stommen till mantalslängd. Inom sådana församlingar fyller mantalsuppgiften icke någon egentlig funktion ur folkbokföringssynpunkt men väl som arbetsgivaruppgift. Om förslaget att mantalsuppgiften skall upphöra att fungera som arbetsgivaruppgift genomföres, synes förutsättningar finnas att ge bestämmelserna om årlig obligatorisk uppgiftsskyldighet till mantalsskrivningen en sådan utformning, att länsstyrelse lämnas rätt att dispensera från desamma beträffande mantalsskrivningsdistrikt eller del av sådant distrikt, t.ex. viss eller vissa församlingar, inom länet, där mantalsuppgiften av erfarenhet visat sig fylla endast funktionen som arbetsgivaruppgift. Huvudförteckningarna underlättar kontrollarbetet för mantalsskrivningsförrättarna så till vida att dessa kan mot förteckningarna stämma av att vederbörande fastighetsägare överlämnat mantalsuppgifter för alla dem, till vilka han upplåti lägenhet. Kommunerna har möjlighet att inhämta bl. a. vissa statistiska uppgifter från huvudförteckningarna. Dessa bör med hänsyn härtill bibehållas.

Vid remissbehandlingen av promemorian har några instanser tillstyrkt möjlighet för länsstyrelse att lämna dispens från årlig uppgiftsskyldighet medan flera ställt sig tveksamma härtill. Promemorian har i denna del icke lett till några lagändringar.

Förslaget om att icke till mantalsskrivningen lämna arbetsgivaruppgift har genomförts från den 1 januari 1960. Den tidigare bestämmelsen härom i folkbokföringsförordningen har upphört att gälla från nämnda dag. Stadgande om skyldighet att lämna arbetsgivaruppgift återfinnes nu i förordningen angående uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m.m.

Offentlig utredning

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 oktober 1958 har tillkallats sakkunniga, vilka sedermera antagit benämningen *uppbördsorganisationskommittén*, för att verkställa utredning och framlägga förslag rörande eventuell omorganisation inom folkbokförings- och uppbördsväsendet och därmed sammanhängande frågor. I direktiven har bland annat erinrats om de rationaliseringsåtgärder, som föreslagits i organisationsnämndens promemoria. Kommittén skall — enligt vad utskottet under hand inhämtat — utifrån ramen för sitt uppdrag pröva behovet av de årliga mantalsuppgifterna. Kommitténs arbete beräknas pågå under hela år 1963.

Utskottet

Bestämmelserna om mantalsskrivning avser att möjliggöra en fortlöpande kontroll av befolkningens bosättning. För detta ändamål skall årligen lämnas av hushållsföreståndare mantalsuppgift och av vissa fastighetsägare huvudförteckning. Motionären anser att myndigheterna kan erhålla de för mantalsskrivningen behövliga upplysningarna från annat håll än genom mantalsuppgifterna. Vidare kommer huvudförteckningarna enligt motionärens mening ej att fylla något behov, då fastighetsskatten avskaffas. Motionären hemställer därför om utredning angående möjligheterna att avskaffa de årliga uppgifterna till mantalsskrivningen.

Som framgår av den föregående redogörelsen har spørsmålet om slopande i viss del eller förenkling av uppgiftsskyldigheten till mantalsskrivning tidigare uppmärksamrats. Sålunda uttalade departementschefen i proposition nr 16 år 1953, att en uppmjukning då icke borde ske av bestämmelsen om att årligen lämna skriftlig mantalsuppgift. Departementschefen åberopade till stöd härför, att den obligatoriska skyldigheten att lämna mantalsuppgift utgjorde en förutsättning för att mantalsskrivningsarbetet skall kunna ske smidigt och effektivt. Statens organisationsnämnd har i en år 1957 avgiven promemoria föreslagit möjlighet för länsstyrelse att under vissa förhållanden lämna dispens från skyldigheten att varje år avgiva mantalsuppgift. Enligt organisationsnämnden bör huvudförteckningarna bibehållas, då de underlättar kontrollarbetet för mantalsskrivningsförrättarna och är underlag för vissa statistiska uppgifter.

Kungl. Maj:t har åt uppbördsorganisationskommittén uppdragit bland annat att utreda och framlägga förslag rörande en eventuell omorganisation inom folkbokföringsväsendet. Kommittén skall enligt direktiven härvid beakta de rationaliseringsåtgärder organisationsnämnden berört. Enligt vad utskottet inhämtat kommer kommittén under sin verksamhet även att

överväga det nu aktualiserade spörsmålet. Med hänsyn till det pågående arbetet inom kommittén anser sig utskottet icke i detta sammanhang böra taga närmare ställning till den av motionären åsyftade ändringen. Motionärens önskemål om en utredning får emellertid anses vara i huvudsak tillgodosett genom de för kommittén utfärdade direktiven. Då motionen innehåller vissa uppslag utöver organisationsnämndens promemoria samt motionens syfte att vinna besparing för statsverket och minska den enskilde medborgarens besvär är värt beaktande, finner utskottet att motionen bör överlämnas till kommittén för att uppmärksammas under dess fortsatta arbete.

Utskottet får således hemställa,

att förevarande motion, II:26, icke måtte föranleda annan riksdagens åtgärd än att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att motionen jämte detta utlåtande överlämnas till uppbořdsorganisationskommittén.

Stockholm den 20 februari 1963

På tredje lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Alexanderson, Lindahl*, Ebbe Ohlsson, Kristiansson, Knut Johansson*, Georg Carlsson, Åkesson och Wirmark;

från a n d r a kammaren: herrar Johansson i Torp, Nyberg, Wachtmeister, fru Torbrink, herrar Johansson i Öckerö, Sundelin*, Mattsson och Hammarberg.

---

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.